

AMINTIRI POLITICE

RĂZBOIUL

DEZNODĂMÂNTUL

volumul III

Paul Editions

RĂZBOIUL
(partea a II-a)

Volumul III

Capitolul 38 1917 De la venirea lui Lenin la putere până
la dezarmarea trupelor rusești din Moldova

Capitolul 39 1917 Noaptea de la 9 decembrie.
Dezarmarea bolșevicilor. Lichidarea frontului rusesc

Capitolul 40 De la dezarmarea bolșevicilor la demisia
guvernului

Capitolul 41 Guvernul Averescu

Capitolul 42 Guvernul Marghiloman

Capitolul 43 Ostracizații

Capitolul 44 Deznodământul

Capitolul 45 Guvernarea noastră; noiembrie 1918-
octombrie 1919. Conferința de pace

Capitolul 46 Moartea Regelui Ferdinand
Moartea lui Ion I.C. Brătianu
Moartea lui Vintilă Brătianu

DIVERSE

1917

DE LA VENIREA LUI LENIN LA PUTERE PÂNĂ LA DEZARMAREA TRUPELOR RUSEȘTI DIN MOLDOVA

Într-adevăr, știrile ce ne veneau din Rusia erau din ce în ce mai îngrijorătoare. În a doua jumătate a lunii octombrie au sosit la Iași generalul Iancovescu și un corespondent al mării reviste săptămânale americane „Saturday Evening Post“, dl. Ellis, amândoi purtători de vești rele.

Generalul Iancovescu fusese trimis la Petrograd în calitate de ministru de Război, spre a lua contact cu autoritățile militare rusești și spre a vedea dacă mai era ceva de sperat din partea armatei Rusiei revoluționare. Raportul pe care ni l-a făcut la Consiliul de Miniștri era cât se poate de pesimist. Din el rezulta lămurit că anarhia se întindea tot mai mult și că, atât Înaltul Comandament de la Moghilev, cât și diferitele comandamente de unități erau incapabile să stăpânească procesul de dezagregare care cuprinsese întreaga armată rusească. La Petrograd haosul domnea pretutindeni. Îmi aduc aminte, între altele, de o foarte caracteristică convorbire pe care generalul Iancovescu o avusese cu colonelul Versovski care fusese la Periş – ajuns acum tare și mare în Rusia revoluționară.

Dl. Ellis a fost și mai categoric. Spre deosebire de ceilalți corespondenți americani, de obicei tineri și fără multă cultură, dl. Ellis era un om încărunit, foarte cult, de un nivel cu mult superior mediei confrăților lui. El străbătuse Rusia în lung și în lat și concluzia lui era că nefericitul Kerenski nu mai poate domina, că Rusia e în ajunul izbândeii bolșevicilor, iar lui Brătianu i-a spus fără înconjur să nu ne mai facem nicio iluzie, dar absolut niciuna, că țara este incapabilă să mai continue războiul, că merge cu pași repezi spre pacea separată și că, prin urmare, să ne facem toate socotelile pe baza acestei eventualități, care a ajuns să fie o chestie de zile.

Așa a și fost. La 2 octombrie revoluția bolșevică a izbucnit la Petrograd și Lenin a pus mâna pe guvernul Rusiei. Deși faptul prezenta o gravitate lesne de înțeles, trebuie să mărturisesc că nu domnea în rândurile noastre consternarea care ar fi trebuit, în mod logic, să domnească. Întâi, fiindcă ne obișnuisem cu ideea că bolșevicii vor birui și, în sfârșit, fiindcă mulți credeau că Lenin nu se va putea menține la putere. Alegerile parțiale pentru Constituantă arătaseră abia cu câteva zile înainte că ideile bolșevice erau împărtășite de un număr foarte restrâns de cetățeni ai Rusiei. Raționând după criteriile politice obișnuite, concluzia că, în asemenea condiții o minoritate neînsemnată nu va reuși să se impună marii majorități a populației rusești, apărea multora ca logică și probabilă.

Brătianu nu împărtășea deloc acest fel de-a vedea. El era convins că o voință hotărâtă, oricare ar fi ea, se va impune în mijlocul haosului existent și de mult avea convingerea că, din nenorocire, de la izbucnirea revoluției rusești numai Lenin și prietenii lui știau ce vor și urmăreau cu o admirabilă tenacitate și cu o energie sălbatică scopurile lor. Întrucât mă privește, eu împărtășeam cu totul părerile lui Brătianu, dar nu este mai puțin adevărat că acestea, în genere, erau foarte împărțite. Cu cine te întâlneai îți spunea, fie că regimul Lenin va dăinui, fie că este o aventură sortită unei pieiri apropiate. Cel mai afirmativ era ministrul Serbiei Marinkovici, care ne oprea pe stradă ca să ne spună că el cunoaște Rusia, că a trăit ani de zile la Petersburg și că ne poate certifica că experiența Lenin nu va dura decât două, trei săptămâni. Parcă îl văd pe Strada Romană, plimbându-se ceasuri întregi ca să ne convingă că are dreptate, enervat fiind că nu putea învinge îndoielile mele.

De-altminteri, Lenin nu ne-a dat prilejul să continuăm multă vreme aceste discuții academice, deoarece la 9 noiembrie a și propus Puterilor Centrale un armistițiu general. Rusia ieșea deci oficial din luptă – frontul rusesc se desființa – și trebuia ca și noi, la rândul nostru, să luăm o hotărâre. Ceasul amânărilor și al îndoielilor înceta, suna acum în chip tragic ceasul deciziilor supreme.

Brătianu era liniștit fiindcă evenimentele nu îl surprinseseră, hotărârea lui era luată și definitivă. El socotea că rolul nostru militar era terminat și că Aliații trebuiau să înțeleagă asta și să ne dea

dezlegarea cuvenită. Răționamentul lui era următorul: dacă Rusia încheie pace, pentru Aliați frontul oriental este pierdut. Dacă noi continuăm să rezistăm, puteam cel mult opri pentru puțin timp, pe acest front, câteva divizii germano-austriece, dar că, oricât de eroică ne-ar fi apărarea, soarta noastră este dinainte pecetluită. Într-adevăr, vom fi repede înconjurați și tăiați la spate de orice posibilitate de aprovizionare cu alimente și, mai ales, cu muniții, vom fi prin urmare siliți să capitulăm. În asemenea condiții, sacrificându-ne pe frontul oriental, serviciul pe care îl aducem Aliaților era neînsemnat, problematic și, în orice caz, cu desăvârșire disproportionat cu jertfa, groaznica jertfă, ce ni se cerea. Și, la urma urmei, dacă pentru noi această jertfă echivala cu o sinucidere, puteau cel puțin Aliații să suțină că folosul lor este real? Nu era în interesul lor însuși să nu distrugă România, și să rezerve această forță pentru mai târziu, când le putea din nou deveni utilă? Căci nu trebuie uitat că dacă frontul oriental va dispărea prin plecarea rușilor, frontul de la Salonic va subzista. Cine știe, poate mâine situația acestui front va fi astfel, încât România să poată relua armele și să contribuie la definitivă lui nimicire.

De noi, Aliații nu se pot însă plânge, deoarece contribuția noastră în lupta comună a fost însemnată și, grație intervenției noastre Verdunul a putut fi scăpat, iar frontul occidental, ușurat timp de un an de zile prin numeroasele divizii germane trimise împotriva noastră. Cât privește drepturile noastre, le-am plătit îndeajuns cu sângele vărsat, opt sute de mii de morți era un tribut suficient pentru valorificarea revendicărilor noastre naționale. Așa fiind, Brătianu considera că datoria Aliaților este să înțeleagă că nu mai putem, că nu mai trebuie, că nu este drept să mai continuăm lupta și, prin urmare, să ne autorizeze să depunem armele. Și Brătianu adăuga că există două ipoteze: sau în acest timp Lenin va cădea de la putere, iar ucrainenii sau cazacii vor reorganiza un front, și atunci vom scăpa de nevoia unor negocieri de pace cu germanii; deci situația noastră față de Aliați va rămâne neștirbită; sau că haosul va continua în Rusia și va trebui să mergem la masa verde cu germanii, dar că și atunci această situație va fi numai aparent știrbită, căci vom avea puțința să trăgănam tratativele, să nu ratificăm pacea iscălită, până când Aliații noștri vor fi în măsură să termine războiul. În fine, admițând chiar că nu am

putea evita o pace formală cu Puterile Centrale, au oare Aliții cuvânt să ne-o ia în nume de rău, nu este evident că această pace ne-a fost impusă din vina altora, că nu noi am voit-o, că a trebuit deci să o suferim ca o tristă fatalitate? Ea nu poate deci avea nicio valoare, Puterile aliate trebuie pur și simplu să o socoată drept nulă și neavenită și, orice s-ar întâmpla, să ne considere până la pacea generală drept aliații lor cu integritatea drepturilor ce derivau din tratatul nostru de alianță. Acesta era punctul de vedere al lui Brătianu, el nu-și recunoștea dreptul să impună țării sale noi sacrificii inutile, căci neajutată destul la început, trădată acum în urmă de Rusia, pentru moment, cel puțin, rolul ei era terminat. Ea dispărea din lupta comună, dar drepturile ei rămâneau întregi.

Horărârea odată luată trebuia dusă însă la îndeplinire și nu era lucru ușor. De bună seamă, Aliții aveau să protesteze, egoismul lor și, de ce să nu o mărturisim, situația grea în care se aflau prin dispariția frontului rusesc, le impunea datoria să încerce orice amânări de lichidare, fie chiar parțială a acestui front.

Pe de altă parte, punerea în practică a hotărârii se izbea și de dificultăți de ordin intern. Mai întâi, Brătianu nu era stăpân absolut pe guvernul său, elementele conservatoare, îndeosebi Take Ionescu, erau de mult dispuse să se preocupe mai mult de ce vor spune și crede Aliții, decât de adevăratele interese ale momentului. Alții, mai mici la suflet și cu orizonturi mai înguste, ca Mișu Cantacuzino, erau ispitiți să transforme cele mai grave probleme naționale în prilejuri de lupte de partid și de conflicte meschine de politică internă. Brătianu își dădea deci bine seama că, în loc să primească un concurs de la colegii săi față de Aliți, va trebui să lupte cu ei poate chiar mai mult decât cu aceștia.

În al doilea rând, în armată părerile erau împărțite, cei mai cuminți își dădeau seama că ceasul este prea grav pentru ca să suni din pinteni și din sabie, sau să te dedai la fanfaronade cazone, dar mulți, cu mentalitatea specifică militarilor, împingeau la lupte și la continuarea lor până la ultimul om și până la ultima picătură de sânge.

Și în sfârșit, o ultimă dificultate o constituia misiunea militară franceză, generalul Berthelot. Acesta, în grija lui sinceră de a scăpa un crâmpoi măcar din frontul oriental, în preocuparea de a nu fi poate suspectat, ca prea puțin energic, de către guvernul său

proclama pretutindeni nevoia continuării luptei până la capăt în orice condiții și, firește, desfășura o acțiune intensă printre ofițeri la Marele Cartier ca și pe front, pentru a-i influența în sensul vederilor sale. Așa fiind, Brătianu trebuia să procedeze cu cea mai mare prudență și mărturisesc că a împins această prudență până la exagerare. Nici măcar mie nu mi-a spus lămurit intențiile lui, le-am aflat, sau mai bine-zis le-am ghicit, din anumite întrebări pe care pe la sfârșitul lui septembrie, începutul lui octombrie mi le-a pus Barbu Știrbey. Ceilalți colegi știau și mai puțin decât mine. Ca de obicei, el se temea de indiscreții și avea dreptate, fiindcă prietenii conservatori aveau vădit o atitudine care nu putea decât să compromită reușita unei atari politici față de Aliți.

Data fiind propunerea precisă de armistițiu iscălită de Troțki nu se mai putea târăgăna. Brătianu trebuia să-și dezvăluie gândurile, dar chiar și acum nu și le-a destăinuit decât parțial, bucată cu bucată și niciodată nu a fost mai enigmatic decât în această perioadă. În schimb, lucra metodic la executarea planului său.

Cu Regele lucrurile au mers ușor, felul de-a vedea al lui Brătianu corespunzând pe deplin cu al său. Noi, colegii liberali, de asemenea, vedeam lucrurile ca și Brătianu, aveam unii teamă de repercusiunea pe care hotărârea noastră o va avea asupra Aliților, dar aceasta mai mult din cauză că dânsul nu ne spusese tuturor gândul său întreg. Putea însă conta pe noi, căci aveam toți în el cea mai deplină încredere.

Cu conservatorii, pe de altă parte, cunoscându-le starea de spirit și neavând în ei nicio încredere, Brătianu a fost extrem de rezervat. De fapt, nu le-a dezvăluit deloc planul său, nu a discutat niciodată amănuntele cu ei, iar când a trebuit să se ia o hotărâre concretă le-a spus punctul său de vedere, a luptat ca să-l facă să triumfe, atât și nimic mai mult.

Sistemul avea avantaje netăgăduite, evita indiscreții funeste și tot cortegiul de intrigi ce fatal s-ar fi legat de acestea. Dar avea și mari neajunsuri, fiindcă deschidea larg poarta tuturor presupunerilor, înlesnea crearea celor mai fanteziste legende și îngăduia în jurul acestor presupuneri și legende înjghebarea acelorași intrigi, deci mai bine ar fi fost să le spună de la început lui Take Ionescu și colegilor conservatori tot planul său. Rezerva lui le-a permis să-i suspecteze intențiile și să creeze o atmosferă

cu care Brătianu a avut, în ultimă analiză, mai mult și mai greu de luptat la conferința păcii, decât ar fi avut la Iași cu câteva intrigi trecătoare, pe care de-altminteri nu le-a putut evita.

Cu Aliții, în schimb, cred că Brătianu a manevrat bine, căci, dându-și seama de rezistențele ce le va întâmpina, a procedat prin etape, strecurându-și gândul său încetul cu încetul, progresiv cu desfășurarea evenimentelor. Este foarte interesant de urmărit în această privință schimbul său de telegrame cu legațiile noastre din țările aliate și îndeosebi cu Victor Antonescu la Paris. Când știi dinainte planul lui Brătianu, este curios să vezi cum, cu mare precauție, pe nesimțite și printre rânduri, dânsul își dezvăluie adevăratele intenții.

Dar dacă nu i se părea prudent să vorbească mult la distanță cu miniștrii pe care nu îi cunoștea bine, a căror stare psihologică îi putea deci scăpa, în schimb la Iași față de Saint-Aulaire și de sir George Barclay, în care avea toată încrederea, pe care îi știa în măsură să vadă realitatea lucrurilor și să simtă ca și noi, nu s-a sfiit să fie categoric și să pledeze cu toată energia în favoarea tezei sale. De aceea spera să influențeze pe Aliții noștri mai mult prin ei decât prin miniștrii noștri de la Paris, Londra și Roma. De fapt a și reușit de minune, căci Saint-Aulaire, Barclay și chiar Fasciotti au devenit auxiliarii lui convinși, mai convinși decât proprii săi colegi conservatori.

Cu militarii a mers destul de bine, pe generalul Prezan, o minte echilibrată, un temperament moderat, Brătianu l-a câștigat repede și pe deplin. Ceilalți generali mai de seamă au urmat curentul, mai ales când au văzut că acesta era și punctul de vedere al Palatului. Singuri Averescu și Iancovescu făceau notă discordantă. Averescu fiindcă era mai enigmatic decât oricând, răspundea la toate în doi peri, însoțind fiecare răspuns de reticență, luând aere misterioase, atitudini ironice, prezentându-se deja sub forma personalității politice a cărui ceas suna. Iar Iancovescu, nu știu de ce, făcea deocamdată pe matadorul, ceea ce nu l-a împiedicat peste câteva săptămâni să devină de un germanofilism care nu a fost nici spre cinstea perspicacității sale intelectuale, nici a conștiinței morale a caracterului său. Printre ofițerii cei mici, ce este drept, se observa o tendință spre rezistență, dar părerile acestora nu ne preocupau mult, fiindcă le știam neutralizate prin ale altora mai numeroși,

care pricepeau deșertăciunea unei lupte dinaintea osândită înfrângerii. Greutatea cea mare provenea însă, după cum am spus, de la generalul Berthelot. Acesta, pentru motivele arătate, voia, cu orice preț, să ne oblige a continua lupta și nu se dădea în lături de la nici o intervenție și de la nici o intrigă. La el Brătianu se izbea de un adevărat zid.

Oricum la 19 noiembrie, Troțki în calitate sa de ministru de Externe al guvernului bolșevic, cerea un răspuns la propunerea sa de armistițiu și declara formal că în caz de refuz pe ziua de 1 decembrie va începe tratativele de pace. Brătianu convocă deci pentru ziua de 18 noiembrie două consilii, unul la ora 12 la Palat, unde au fost convocați, sub președinția Regelui, Prezan, comandantii de armată, adică Averescu și Eremia Grigorescu, generalul Berthelot și ministrul de Război generalul Iancovescu; iar al doilea la 5 seara la el acasă, unde în afară de miniștri a fost chemat și generalul Prezan.

În consiliul de la Palat, înainte de-a asculta părerea generalilor, Regele a citit un chestionar cu următorul cuprins: „În starea actuală a armatei rusești și eventualitatea unui armistițiu ce ar urma să fie încheiat între ea și inamic, care ar fi situația creată armatei române:

1. Dacă armistițiul ar fi încheiat de fapt în afară de Înaltul Comandament rusesc;
2. Dacă ar fi încheiat chiar de către acesta;
3. Conform cu atitudinea care ne-ar fi impusă, care ar fi măsurile militare de luat de pe acum.

În caz de retragere a trupelor rusești, care ar fi măsurile de stipulat pentru executarea lor și care ar trebui să fie măsurile aferente de luat în ceea ce privește trupele române.

Doresc să aud părerile Dv. și după expunerea și discutarea lor, vă rog să precizați și să fixați în scris concluziile Dv. ca răspuns la aceste trei întrebări.“

Și documentul adăuga:

„Am chemat și pe generalul Berthelot în calitate sa de colaborator și de cetățean român și aș fi fericit dacă aș vedea figurând și iscălitura lui. Dar dacă Generalul vede vreun inconvenient, este rugat, în orice caz, să ia parte la discuție și să o lămurească prin luminile lui“.

Documentul fusese redactat de Brătianu în colaborare cu Barbu Știrbey și avea drept scop să obțină de la generali, și îndeosebi de la Averescu, răspunsuri precise pe care să nu le poată nega a doua zi.

Rezultatul consultării a fost că generalii au declarat că nu au nimic de obiectat contra respingerii armistițiului, dacă guvernul, mai ales, consideră această respingere necesară și din punctul de vedere politic.

Iar noi, seara, la Consiliul de Miniștri, luând cunoștință de cele petrecute dimineța la Palat, am hotărât firește, în unanimitate, respingerea propunerii lui Troțki. După aceea, generalul Prezan ne-a expus situația pe frontul nostru, ne-a arătat că deocamdată aproape toate armatele rusești, aflate pe teritoriul nostru prin comitelele de soldați, s-au rostit împotriva guvernului Lenin, că o singură divizie a făcut armistițiu cu nemții și că generalul Cerbaceff are cele mai bune simțăminte față de noi, că puteam avea în el o încredere deplină. Ceea ce determinase această primă atitudine a noastră era faptul că știrile din Rusia erau încă foarte contradictorii și, evident, că așa fiind datoria noastră elementară, era să evităm a face un gest pripit.

Într-adevăr, nordul Rusiei părea în mâinile bolșevicilor, dar Stavka, precum și Ucraina, Cubanul și cazacii păreau dispuși să continue lupta și să se transforme în organizații proprii. Atât Cerbaceff, cât și Berthelot se arătau plini de încredere în privința Ucrainei și a cazacilor lui Kaledin, ei vedeau deja posibilitatea de-a reconstitui un front româno-rus cu sprijinul lor.

Brătianu nu le împărtășea optimismul și, lucru curios, nici Take Ionescu, dar cât timp exista o speranță trebuia să mai încercăm a mai câștiga timp. Aliații erau încântați, ne trimiteau telegrame de compătimire și de felicitare, noi nu ne făceam însă iluzii, simțeam că în curând evenimentele se vor precipita și că tot la iscălirea unui armistițiu ne vor constrânge.

Așa a și fost. Nu mai târziu de 20 noiembrie, generalul Cerbaceff îi comunica lui Brătianu că nu mai poate stăpâni situația și că este pus în alternativa de a părăsi comandamentul sau de-a propune el însuși armistițiu. Față de această comunicare, hotărârea de la 18 noiembrie de-a respinge armistițiu, hotărâre care se întemeia în primul rând pe faptul că trupele rusești de pe teritoriul nostru

refuzaseră până la acea dată să se solidarizeze cu acțiunea lui Lenin și al lui Troțki, nu mai putea fi menținută acum când aceste trupe voiau să înceteze lupta, peste capul comandantului. Într-adevăr, știrile de la unitățile rusești erau cât se poate de rele. Comandantul armatei de la Comănești, ca și generalul Rogoza de la armata a patra, fuseseră arestați de soldații lor. În plus, de la Roman ne venise vestea că trupe rusești au luat muniții de la depozitul din Săbăoaru și că amenințau să bombardeze orașul.

În asemenea condiții, să continui a refuza iscălitura armistițiului ar fi însemnat să ai peste câteva zile anarhia rusească pe teritoriul țării și înaintarea germanilor, adică dezastrul complet și definitiv. În schimb, a iscăli armistițiul însemna a câștiga timp, a da generalului Cerbaceff puțința să-și păstreze comanda, să nu fie înlocuit printr-un prapurcic bolșevic oarecare și a vedea în răstimp dacă nu se poate reconstitui un front cu ucrainenii și cu Kaledin, sau dacă nu se petrece vreo schimbare politică în interiorul Rusiei. Căci, trebuie să adaug, Lenin pusese mâna pe putere la Petrograd tocmai pe când se făceau alegerile pentru Constituantă, alegeri care reprezentaseră o cumplită înfrângere pentru bolșevici, așa încât cu mentalitatea curentă eram toți dispuși să punem la îndoială trăinicia regimului maximalist.

În urma convorbirilor cu miniștrii aliați la Iași, Brătianu i-a convins să nu avem de astă dată altă ieșire decât aceea de a începe cu Puterile Aliate tratative în vederea încheierii unui armistițiu. Ba, mai mult, i-a determinat să iscălească în numele țărilor pe care le reprezentau un act prin care ne autorizau să încheiem acest armistițiu, recunoscând că ne-am îndeplinit întreaga datorie față de Aliați, aceștia nemaiaivând dreptul să ne ceară deocamdată niciun sacrificiu militar.

Era, desigur, din partea lui Brătianu o lovitură de maestru, deși actul avea o parte slabă. Saint-Aulaire, Barclay, Fasciotti și Vopicka nu erau autorizați de guvernele lor să-i dea această dezlegare, rămânea deci să obțină ulterior ratificarea iscăliturii lor. Totuși, având în vedere împrejurările, dânsul nu se îndoia că ei o vor obține. De-altminteri, faptul că reprezentanții aliaților aici, adică cei care se aflau la fața locului și cunoșteau pe deplin situația, recunoscuseră că noi nu aveam altă ieșire, constituia pentru hotărârea noastră un aport moral de-o netăgăduită valoare

și putea oricând fi invocat de noi cu succes față de întreaga opinie publică nepărtinitoare a lumii.

Înarmat cu acest document, Brătianu a convocat pentru ziua de 21 noiembrie, la ora zece și jumătate dimineața, un Consiliu de Miniștri la Palat sub președinția Regelui. La acest Consiliu au fost din nou chemați generalii Prezan, Averescu și Eremia Grigorescu, Costinescu singur a lipsit fiind din ce în ce mai bolnav. Brătianu a expus situația, schimbările intervenite și, după ce a desfășurat toate argumentele, a conchis să trimitem delegați în vederea încheierii unui armistițiu cu Puterile Centrale. Toți miniștrii, fără nici o notă discordantă, au aprobat propunerea lui.

Brătianu avusese de altfel precauția să declare categoric că el înțelege să dea acestui armistițiu numai un caracter militar, nicidecum și unul politic. Rușii vor să ajungă prin armistițiu la pacea separată, noi, îl suferim ca o dureroasă și fatală consecință a armistițiului rusesc și îl încheiem spre a câștiga timp, cu speranța că poate vor surveni, fie în Rusia, fie pe frontul occidental, evenimente care să ne îngăduie a continua lupta. Brătianu, firește, o spunea și era dator să o spună, dar de fapt nu-și făcea nicio iluzie. Precum am mai arătat-o, considera, că frontul rusesc este pentru Aliați definitiv pierdut și, prin urmare, rolul militar al României ca terminat până la noi împrejurări.

Pe Take Ionescu nu l-am înțeles bine cu acest prilej și gândindu-mă nu îi înțeleg nici azi atitudinea. În conversații particulare era contra politicii lui Brătianu, pretindea mereu că vom pierde definitiv încrederea Aliaților și beneficiile marilor noastre jertfe. În Consiliul de Miniștri, de câte ori trebuia să se ia o hotărâre și, prin urmare, să-și spună cuvântul său autorizat, hotărât și cu răspundere își înfățișa părerile lui. De fapt, vedea că nu este altceva de făcut și atunci adera oficial la hotărârile noastre, pe de altă parte voia să pară Aliaților mai credincios decât Brătianu și atunci, în particular, combătea deciziile ce purtau propria lui iscălitură. Era, se vede, sugestionat de imaginea lui Ianus cu cele două fețe.

În orice caz, Averescu, știind probabil din indiscrețiile Iașului starea de spirit a lui Take Ionescu, a crezut momentul potrivit pentru a face o intrigă. Și astfel, după ce a vorbit Brătianu, a cerut cu un aer mefistofelic lămuriri guvernului, asupra scopului